

Eines de llengua

POTENCIEM LA LLENGUA ORAL AL CM i al CS (sense oblidar cap àrea)

PER A UNA ESCOLA CENTRADA EN LES NECESSITATS I CAPACITATS DE LA MAINADA I EN LA SEVA FUNCIO DE COHESIO SOCIAL ACTUAL I FUTURA.

Des de l'escola del futur ... , i si pogués ser ja des d'ara, hauríem d'esforçar-nos per fer que la pobresa i la marginació no fossin mai més hereditàries. Per començar a assolir-ho ens cal que TOTA la mainada, quan acabi la primària i encara més la secundària, sigui capaç d'entendre el que escolti, comprendre el que llegeixi i d'expressar-se en català, oralment i per escrit, de forma fluïda, ben estructurada i d'acord amb les normes socials.

Ens cal una societat futura amb uns bons fonaments de cohesió social, més justa i, si és possible, encara més participativa i solidària.

El projecte està pensat per a una nació que vulgui una societat lliure i cohesionada en el respecte als drets humans.

Catalunya, estiu de 2021

Cada dia les estones de ...CM i el CS

PER AL CM I EL CS: CADA DIA LES ESTONES DE	3
Introducció	3
La lectura al CM (només un recordatori)	3
Línies generals de la proposta per al CM i el CS.....	4
Quan acabin estaran prou preparats?	5
A la Primària i a la Secundària, l'oralitat ho impregna tot	5
Ara disposem d'un marc pedagògic clar	6
Reprenem el fil, i concretem-ho en activitats.....	6
Propostes concretes: Cada dia les estones de ... CM i CS	7
Comencem amb dues propostes generals	7
Cada dia, no de tant en tant, i a tots els nivells del cicles cal:	8
La poesia. No l'oblidem, és important	10
L' anotació	10
Repartiment de les possibilitats	10
Cada setmana (un o dos cops per setmana), va molt bé:	10
Setmanalment, una activitat general de reforçament de la llengua	11
Sense periodicitat (és una activitat de decisió individual), cal que:	12
Cada curs	12
L'ajuda, la cooperació i les correccions.....	13
La pitjor eina per l'ortografia	13
L'autocorrecció.....	13
Mainada amb algunes dificultats per a l'autocorrecció.....	14
Una proposta per a tothom: l'intercanvi de les llibretes	14
Demandar la raó, el motiu.	14
Cloenda: Per a tots dos cicles.....	15
PS: I sobre les matemàtiques, i la poesia?	16
Reflexions sobre la correcció al CM	17
És autocorrecció?	18
La coordinació motora i el moviment	18

PER AL CM I EL CS: CADA DIA LES ESTONES DE ...

Introducció

Gran part de les propostes que fins ara hi havia a www.llenguoral.cat anaven dirigides a l'Educació Infantil i al Cicle Inicial i, per això, la seva prioritització i sistematització eren força clares i, seguint-les, es podia teixir una programació sòlida, molt personalitzada i respectuosa amb les capacitats i els ritmes individuals de la mainada.

En canvi, des dels cicles Mitjà i Superior es podia tenir la impressió que tot els quedava molt més boirós i que no hi havia una línia de treball tan clara, sistemàtica i diversificada, fins al punt de preguntar-se que: **si fent el que es proposa per aquests dos cicles, la mainada, quan acabés sisè, tindria les capacitats i els coneixements adients i suficients per a poder seguir la secundària amb unes certes garanties de poder-se'n sortir airoament, sempre que hi possessin un xic d'esforç, està clar.**

A la plana web hi ha una multitud de propostes per aquests dos cicles, però com que estan escampades, per trobar-les cal espigolar aquí i allà. És evident que calen reflexions i propostes agrupades que, de forma expressa i coherent, presentin línies de treball pensades per aquests dos cicles. En les quatre ratlles que hi ha tot seguir hi trobareu alguna reflexió i força propostes, algunes propostes generals i d'altres de força més concretes per tal que, entre totes plegades, puguin ajudar als mestres del CM i del CS a veure una mica més clares les possibilitats de fer una programació transversal i, alhora, molt personalitzada, tota ella basada en les estructures fonamentals del pensament i del coneixement.

La lectura al CM (només un recordatori)

Tercer no hauria de ser un salt, sinó un pont. És perfectament possible que hi hagi mainada que arribi a tercer i encara no domini la lectura amb una certa fluïdesa. La mainada que es troba en aquesta situació cal que, cada dia, se la continuï fent llegir una estona amb el mestre seguint les pautes que fins aquell moment (Cicle Inicial) s'havien seguit per a preparar la lectura, full setmanal amb els textos corresponents a cada dia, que ara ja són d'unes quantes ratlles, no oblidant-se de lligar, sempre, el tros llegit amb l'escriptura i la posterior lectura del que s'ha escrit.

Si calgués, aquesta rutina s'hauria de perllongar a quart o, fins i tot, a tot al CS, l'important és que, a l'acabament de l'escolaritat, TOTA la mainada que tingui alguna possibilitat de ser lectora hàbil, ho sigui, i que s'hagi acostumat a lligar l'escriptura amb la lectura i fer-ho de forma comprensiva.

La mainada de tercer que ja llegeix força fluidament és recomanable que facin el que s'indica a la proposta "APROFITEM QUE JA COMENCEN A LLEGIR MÉS BÉ", és una manera d'ajudar-los a ser cada cop més autònoms i, per tant, més responsables, i que

ahora ampliïn la seva motxilla personal de llengua oral i, a la llarga, la seva relació amb l'escriptura, de fet és una combinació de lectura, d'escriptura i d'exposició oral.

Línies generals de la proposta per al CM i el CS

Es manté el marc de respecte cap els ritmes de maduració de la mainada i a les seves capacitats, tal com es proposava pel Infantil i el CI, així com, també, la llengua oral com a fil conductor i, ahora, es procuren abastar la gran majoria de les situacions d'aula i de diversitat temporal, per això hi ha propostes per a cada dia, d'altres per a cada setmana i d'altres sense periodicitat.

El resultat hauria de ser que TOTA la mainada, d'acord amb les seves possibilitats, acabés la Primària amb el màxim domini possible de les eines que li han de permetre disposar d'una ben farcida i variada motxilla personal de català oral, d'una ferma capacitat de raonament, de lectura hàbil i d'expressió oral i escrita, perquè la suma de totes plegades l'ajudin a encaminar-se, amb seguretat, en l'univers dels coneixements i de l'autonomia personal.

Ens convé recordar que: Només podem pensar a través de la nostra motxilla personal de llengua oral, i anar concretant el nostre pensament en idees que les transformarem i les concretarem en estructures i en paraules, que seran la nostra fusta, els nostres rajols i les nostres eines de coneixement, comunicació i construcció personal.

La mainada, igual com nosaltres, quan parlen, escriuen o escolten només treballen amb la llengua oral que tenen a la seva disposició, i mentre són a l'escola, la gran majoria de l'estona depenen de la seva motxilla personal de català oral.

Per sort, si s'ha prioritzat de forma sistemàtica la llengua oral i encara que ni nosaltres ni ells no en siguem conscients, tenim la nostra motxilla personal molt més plena i ben farcida del que ens imaginem, per això som capaços de cercar sinònims o canviar algunes estructures per les que reflecteixen el més fidelment possible el nostre pensament i no ens hauria d'estranyar que, per a la mainada, les paraules siguin l'aigua de la vida, perquè són el seu mitjà de comprensió i d'expressió.

Si no volem ser elitistes i, per tant, molt possiblement classistes i segregadors, no podem treballar com si TOTA la mainada ja disposés d'unes motxilles personals de llengua oral, en català, ben farcides, perquè no és veritat, i la situació personal de cadascun d'ells depèn de molts factors, molts d'ells culturals, però molts d'altres d'econòmics.

Tenint en compte la gran diversitat inicial de motxilles personals de llengua oral dels infants, hauríem de fer l'impossible per procurar que TOTS en poguessin disposar d'una de català oral ben plena i variada, i no pas esperar que l'omplissin per ciència infusa o ambiental, perquè TOTS els infants la necessiten des del primer moment i cal

que es vagin dotant d'uns bons fonaments i unes bones estructures lingüístiques. Cal treballar per a tothom, no només pels que ja van ben servits.

A la mainada li cal aprendre molta llengua oral (vocabulari i estructures) per a poder deixar enrere greus mancances escolars de comprensió i d'expressió. Disposar d'uns bons fonaments els permet trobar la paraula adient per a expressar-se oralment i/o per escrit, i també per comprendre el que llegeixen o el que escolten, i així poder anar construint el seu edifici personal i aprofitant tot el que l'escola els va oferint.

Cap allà el Cicle Mitjà, molts vegades hi ha mainada que sembla que, de cop i volta, tingui dificultats inexplicables. En aquests casos potser us aniria bé recordar que hi ha "mètodes" i activitats que sistemàticament els han anat posant les bases de les seves dificultats de lectura comprensiva i/o de la seva disortografia i que, per mala sort seva, el seu entorn no els l'ha pogut compensar, per tant, correspon a l'escola trobar la manera d'ajudar-los, i una de les maneres de fer-ho (no pas la més ràpida, ni la més llúida) és la de posar-los contínuament en situacions en les que vagin ampliant la seva motxilla personal de català oral i l'hagin de fer servir (els cal molta pràctica oral).

Quan no s'han tingut en compte les característiques de la llengua amb la que s'està treballant, ni els ritmes de la mainada, ni les seves capacitats, ni la seva maduresa neuronal, ni la seva capacitat de memòria persistent, a la llarga, els infants en surten perjudicats i també la societat, però no pas per això hem de llançar la tovallola, senzillament, hem de fer allò que li cal a cadascun d'ells, sigui o no sigui el que "teòricament o curricularment" s'hauria de fer.

Quan acabin estaran prou preparats?

Retornem a la pregunta inicial, perquè estic segur que hi ha qui pot continuar pensant que si es prioritza l'oralitat la mainada, quan surti de l'escola, no estarà prou preparada per a poder seguir la secundària, vaja, que es posa en dubte que tingui els coneixements i les capacitats necessàries per a poder aprofitar el ventall de possibilitats que els oferirà la nova etapa.

És ben normal que ens fem aquesta pregunta tenint en compte la poca importància que fins ara, des de la secundària, s'ha donat a l'oralitat i la gran importància que es dona a l'escriptura (sense voler, des de la secundària, pretenen fer entrar el clau per la cabota, però amb això, de moment, no hi podem fer gaire res, només esperar que se n'adonin i siguin conscients que sense uns bons fonaments i sense uns fermes pilars estructurals de català oral, la mainada, poca cosa pot construir).

A la Primària i a la Secundària, l'oralitat ho impregna tot

Quan es considera que la llengua és una assignatura o una àrea i que a les altres assignatures o àrees no cal parar-hi esment, malament rai, és que no s'ha entès quina

és la funció primordial de les àrees i de les assignatures. Les àrees i les assignatures tenen dues funcions bàsiques, la primera i sense la qual no tenen cap mena de sentit, és la d'ampliar la motxilla oral de la mainada i la seva capacitat de comprensió i d'expressió, oral i escrita, i l'altra funció és la d'obrir-los a altres maneres de veure el món. És evident que sense la primera funció: la de millorar el bagatge lingüístic dels alumnes, la segona no té ni cap ni peus, perquè no és possible de portar-la a terme, per tant, aquells que els sembla que no estan fent català i que, per tant, tot va bé i que tot és igual, i que la mainada parli com vulgui, perquè estan fent matemàtiques, socials, naturals, química, ... s'equivoquen de mig a mig, després que no se n'estranyin si els resultats són d'acord amb el seu interès per la llengua.

Encara que al començament pot costar força, és evident que si tot el que es fa és llengua, cal que tots els docents ho tinguin ben present i siguin exigents, sistemàticament, en la pulcritud expressiva, oral i escrita, i treballin la comprensió lectora i l'expressió oral i escrita com si fossin a la classe de català, potser anirien més a poc a poc en l'exposició del temari però, a mig termini hi hauria un creixement exponencial en la capacitat de comprensió i de comunicació, oral i escrita, de tots els alumnes que ho compensaria sobradament.

Si de veritat es vol que la mainada s'obri a altres possibilitats socials, científiques i de pensament, cal que primer incorpori el lèxic i el seu significat, i sigui capaç de fer-lo servir de forma fluida i coherent, perquè tot és llengua, i del domini de la llengua en depenen les possibilitats de la mainada, i el primer i indispensable graó de la cohesió social.

Ara disposem d'un marc pedagògic clar

Per molt que ens costi d'entendre i d'acceptar, la nostra actitud i les nostres propostes davant de les diferents situacions educatives no canviaran gairebé gens fins que compreguem i acceptem que, nosaltres **depenem absolutament de la nostra biblioteca personal de llengua oral, i que la seva riquesa o pobresa és la que ens marca els límits de la nostra capacitat d'aprenentatge, de comprensió, de creació, d'expressió i, fins i tot, ens marca totes les nostres possibilitats de comunicació, inclosa l'escrita i, a la mainada, li passa exactament el mateix.**

Cal tenir una visió global i potenciar l'exposició oral en català, tot lligat a un ordre mental procedent de la comprensió, per això no hauria d'estranyar que moltes de les possibilitats que es proposen per al CS siguin del tot aplicables a la secundària obligatòria.

Reprenem el fil, i concretem-ho en activitats

Abans de fer-vos propostes que puguin ajudar-vos a contestar els vostres dubtes, us voldria fer una petita pregunta: Ara, amb tot el que esteu fent, i amb la pràctica que hi teniu després de tants anys, us sembla que TOTA la mainada acaba la Primària adequant-se als requisits que digueu que se'ls demana des de la Secundària?

Independentment de si és lògic i raonable, pedagògicament parlant, que es demanin certs requisits des de la Secundària (hi ha centres que fins i tot els posen per escrit), la resposta ja la sabeu, perquè sí que és cert que sempre hi haurà un petit grup que els assolirà (sigui el que sigui el que es demani) i, fins i tot, ho tindrà consolidat, però també hi haurà un gran grup que només ho tindrà embastat i, per tant, de poca cosa els servirà, i un altre grup, més petit, que ni això.

Si no vaig errat en el meu raonament, la qüestió bàsica, la pregunta central (si és que n'hi ha d'haver una) és: **Sense basar-ho tot en una pràctica constant que tingui com a base el treball intensiu d'ampliació de la biblioteca personal de català oral, és possible que TOTA LA MAINADA acabi disposant de les habilitats i capacitats per afrontar i superar el nivell d'exigència que us sembla que planteja la Secundària? I jo hi afegeixo, i més endavant la feina, la universitat o el que sigui?**

La resposta, si la feu de bona fe, segurament serà que no és possible (ja en teniu l'experiència. No feu comparances amb altres centres, seria fer-vos trampa), i tampoc no us conformeu dient-vos que sí, perquè hi ha un 60% o un 70% d'alumnes que sí que en disposen, i us sembla que tot plegat ha anat força bé. El plantejament pedagògic que es conforma amb que hi hagi un 60 o un 70% de mainada que ..., mai no ens pot deixar satisfets, no és acceptable, sinó que l'objectiu indefugible, l'única consecució que ens pot deixar satisfets, pedagògicament, és que sigui TOTA la mainada, sense nee. greus i permanents, sigui la que ..., no només uns quants.

Si ho enfoqueu diferent i doneu la prioritat al català oral no us en preocupeu gens ni mica de certes exigències, perquè la realitat farà que, en un parell de cursos, la mainada superi tranquil·lament el llistonet del que ara us sembla una seriosa dificultat i, aleshores, no en fareu ni cabal. Potser la resposta que us estic donant us pot semblar estranya, però no hi hauria d'haver cap problema perquè TOTS els alumnes (sense nee greus i permanents, i molts d'aquests déu-n'hi-do), assolissin les capacitats i els coneixements que us semblen indispensables i, per a ser una mica més exacte, que els superin tranquil·lament i amplament en tots els sentits.

Per molt que us pugui estranyar no és una tasca utòpica o impossible, sinó que és perfectament possible i superable amb escreix, encara que per això cal que algunes coses les fem diferent i cal, sobretot, la prioritització específica i sistemàtica del català oral a totes ls àrees.

Propostes concretes: Cada dia les estones de ... CM i CS

Comencem amb dues propostes generals

Per al CS i segurament, també, per alguns grups del CM, seria magnífic que:

- **Cada dia, a totes les àrees o assignatures**, es tingués previst i organitzat que alumnes diferents fessin una exposició oral en català de curta durada (de matèria curricular o no), de tres a cinc minuts. Evidentment, seguint un guió supervisat, i que tot plegat formés part de l'avaluació continuada.

Aniria bé que féssiu un cop d'ull a:

L_EXPOSICIO_ORAL_A_TOTES_LES_AREES

- **Cada dia i per qualsevol àrea, aniria molt bé que a totes les exposicions-explicacions que facin el mestre o els alumnes**, mentre estiguin fent l'exposició, vagin escrivint a la pissarra les paraules clau del tema (evidentment es porten preparades) i que un cop acabada l'exposició, es demani a la mainada que facin un treball en petit grup sobre el tema (oral dintre el grup, però amb un resultat escrit des de cada grup) i després es faria una posada en comú general, amb la presentació de les frases de cada grup i la creació de frases resum generals que tothom transcriuria.

Tothom s'emportaria les frases del seu grup i les del resultat de la feina general. Aquesta proposta pot ser, també, molt apta per alguns grups del CM.

Aniria bé que féssiu un cop d'ull a:

CM_CS_CERCLE_D_EXPRESSIO: ESCOLTA_PENSA_PARLA_ESCRIU_LLEGEIX.

Tots dos temes i el del DEBAT (més avall) els trobareu a: LL_ORAL_CM_CS_ESO

Ara seguiríem amb algunes propostes que poden semblar més específicament de llengua, però que no pas per això s'han de fer a l'àrea de llengua, o és que no es fa servir la llengua a totes les àrees? Evidentment cal una bona coordinació interna.

Cada dia, no de tant en tant, i a tots els nivells del cicles cal:

- **Que cada dia la mainada escolti i aprengui llegendes, contes, històries ...** (Socials, ...)
- **Que cada dia escolti i aprengui poesies.** (Socials, Artística, ...)
- **Que cada dia escolti, escrigui i aprengui cançons** (Artística, Socials, ...)
- **Que cada dia hi hagi una estona de lectura pública, amb el mestre de model**, i tot seguit un parell d'alumnes facin un senzill resum oral, i després una estona de lectura personal (per alguns alumnes pot ser convenient que, una estoneta, la facin amb la supervisió del docent). (Totes les àrees).
- **Cada dia s'acostumin, una estoneta, a llegir diaris i/o escoltin i vegin notícies rellevants** (TV3, ràdio) i les comentin. Pot ser una bona manera d'adonar-se que la conducta personal, moltes vegades, té una repercussió social. (Socials, Naturals, Ètica, ...)

- **Cada dia es faci una estona de treball de reflexió sobre la llengua** (hi ha tot un ventall de possibilitats que es pot repartir al llarg de la setmana. L'ortografia i la capacitat d'expressió oral i escrita, sempre en surten beneficiades).

Algunes serien:

- Treballar la relació que hi ha entre l'article i els acabaments del 90% de les paraules dites femenines, tant en singular com en plural (de fet, és l'article el que determina si una paraula és masculina o femenina).
- Cada dia treballar una frase proposada pel mestre o per algun alumne.
 - Per treballar la frase proposada se'n poden canviar parts i es pot tornar a escriure per a fer-la concordar (quan ja hi estan acostumats ho pot dirigir la mainada).
 - Es pot substituir una part de la frase per un pronom feble i explicar-ne el canvi (quan ja hi estan acostumats ho pot fer la mainada).
 - En columna, es poden fer famílies de paraules (quan ja hi estan acostumats ho pot fer la mainada).
 - El mestre procurarà fer-los adonar que els canvis en les famílies de paraules serveixen igual de primitiva a derivada, com al revés, i que hi ha constants (p-b/ç-c,...). Bona part de l'ortografia en surt beneficiada.
 - Procurarem que es fixin en l'apostrofació i la seva relació amb paraules dites masculines o femenines (l'apostrofació s'ha d'anar treballant amb tranquil·litat).
 - Procurarem que es fixin en l'accentuació i la síl·laba tònica i el lloc que ocupa, i si la vocal és oberta o tancada (l'accentuació s'ha d'anar treballant amb tranquil·litat).

És evident que aprofitant la frase, o en qualsevol moment del dia, es pot treballar, durant curts espais de temps, però a qualsevol àrea, i repartit al llarg de la setmana:

El vocabulari (afecta totes les àrees),
la semàntica (afecta totes les àrees),
l'etimologia (afecta totes les àrees),
les famílies de paraules (afecta totes les àrees),
la descomposició,
la composició,
els antònims (afecta totes les àrees),
els sinònims (afecta totes les àrees),
la creació de noves paraules (afecta totes les àrees),
l'ortografia (afecta totes les àrees),
la sintaxi (afecta totes les àrees),
l'apostrofació (afecta totes les àrees),
l'accentuació (afecta totes les àrees),

la diftongació (afecta totes les àrees),

...

La poesia. No l'oblidem, és important

Hi ha una activitat que pot semblar que, al CM i al CS, ja no s'ha de fer o que no cal donar-li gaire importància: Aprendre poemes; és una greu equivocació, precisament la mainada fa canvis importants als llarg d'aquests dos cicles, canvis físics i canvis psicològics i de capacitats, i comença a passar per situacions en les que la poesia els pot ajudar a canalitzar i a veure reflectit, en paraules, allò que els passa, paraules que ha escrit una altra persona (per a la qual poden interessar-se) i, per tant, adonar-se que no estan sols i que són sentiments compartits, a part de totes les potencialitats que té l'aprendre de memòria, el dominar cada cop més el vocabulari, la millora de la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita.

Evidentment, si la poesia forma part de les seves vides com fet quotidià, quan siguin més grans i entrin de ple l'adolescència o a l'adulesa continuaran fent servir la poesia com mirall i, fins i tot, potser s'atreviran a escriure'n.

L'anotació

Cal que el docent vagi anotant els aspectes més importants del que han fet els alumnes, com els ha sortit la lectura, l'exposició, el poema, el resum oral, les preguntes que han fet, les respostes, ... (aquesta pràctica d'anotació de la feina dels alumnes, l'avaluació, s'hauria de fer a totes les àrees).

Repartiment de les possibilitats

Segurament pot semblar que fer tot el que s'ha exposat és difícil de fer i que, potser, caldria deixar de fer alguna altra activitat, de fet, segurament no cal deixar de fer gaire res, però sí que caldria que a allò que es fes s'hi apliqués un ordre intern que en prioritzés la llengua oral.

És evident que totes les activitats proposades no es poden portar a terme des d'una mateixa àrea, per tant, cal que els docents es coordinin i es reparteixin la feina, de tal manera que les activitats quedin escampades al llarg del dia i de la setmana. Setmanalment o mensualment, pot ser convenient que els docents es canviïn les activitats, així cap activitat queda emmarcada en una àrea o docent concret.

Cada setmana (un o dos cops per setmana), va molt bé:

- Que els alumnes presentin o facin un parell de dictats setmanals. Els prepararien per parelles i els presentarien (prèviament supervisats) a tota la classe. Tothom els faria. (Podeu fer un cop d'ull a: ELS_DICTATS).

- Que, per parelles, presentin problemes o situacions (prèviament supervisats) que es treballarien a l'aula de diferents maneres (hi ha una proposta específica d'activitat amb els problemes/situacions, perquè les possibilitats són força diverses: SITUACIONS_I_PROBLEMES).
- Que se'ls engresqui en la recerca de l'etimologia d'alguna de les paraules que s'hagin fet servir en l'exposició del docent o dels companys. Els pot ajudar: MOLT_PETIT_DICCIO_ETIMOL (Calaix de sastre).
- Que un parell de cops a la setmana, després d'haver-la cercat i observat, es demani a alguns alumnes que diguin una paraula síl·laba per síl·laba sense mirar-se-la. El mateix exercici es pot fer lletra per lletra, però s'hauria d'esperar a fer-lo al CS, no pas abans, primer cal que siguin lectors força hàbils.
- Un o dos alumnes exposin oralment i davant de tota la classe, un text (conte, llegenda, ...), amb el suport d'un guió (supervisat). Ho trobareu a: DE_LECTORS_A_ESCRIPTORS.

Setmanalment, una activitat general de reforçament de la llengua

Tenint en compte que el domini de les estructures lingüístiques no sol ser gaire arrelat, segurament seria important que es treballessin, però no pas de forma aïllada, sinó de forma coordinada i general a tot el centre.

La proposta no és la de fer una activitat aïllada per a un sol curs o cicle, sinó que aniria bé que es portés a la pràctica a tot el centre i a tots els nivells i àrees alhora, de tal manera que la mainada la sentís i l'hagués de fer servir, fos el nivell que fos, fos l'àrea que fos, el moment del dia o el dia de la setmana que fos, i se'ls fes notar, i se'ls recordés uns quants cops cada dia i al llarg de tota la setmana la frase o la paraula o l'estructura que es vol fer ordinària, fins al punt que l'acabessin interioritzant, i com que seria a tots els nivells i tots alhora, el seu efecte seria molt més eficient i durador, fins el punt que la mainada acabaria corregint-se entre ells i corregint als adults.

- Com que es proposa com activitat setmanal, podria anar bé que hi hagués un petit equip que proposés les frases o les estructures o les paraules que es treballarien a tot el centre al llarg de cada setmana.
- La mateixa estructura, frase o paraula s'hauria de treballar de maneres diferents depenent de cada grup de mainada, per això es plantegen tres escenaris independents (de fet, podrien ser-ne molts més, però calia senyalar, només, unes línies generals d'actuació).

- Per a la mainada més petita es podria fer, només, oralment i a través de situacions, gens complicades en les que hi hagués la frase, l'estructura o la paraula que es vol reforçar i s'aniria repetint amb la mateixa presentació al llarg del dia i de la setmana, i es procuraria crear situacions on ells la fessin servir.
- Per als que comencen a saber llegir es podria treballar sistemàticament oralment, com amb el més petits i després escriure-la a la pissarra i llegir-la. S'hi podria afegir una/alguna altra presentació.
- Per als que ja dominen la lectura i l'escriptura es podrien fer les dues passes anteriors i afegir-hi l'escriptura. Primer es podria treballar oralment de forma sistemàtica, procurant fer-hi participar tothom i fent servir diferents presentacions que incloguessin la frase, estructura o paraula que s'està treballant, i després es podria passar a la part escrita en petit grup (cada grup podria fer una frase) i després en gran grup (es llegirien les frases de cada petit grup i s'escriurien a la pissarra i les transcriurien) i, entre tots plegats, després, podrien construir una frase nova i, també, transcriure-la.

Sense periodicitat (és una activitat de decisió individual), cal que:

- És una situació molt personal. Un alumne crea un text (el docent l'ha ajudat i li ha supervisat), l'exposa davant de tota la classe i després d'una avaluació positiva s'afegeix, degudament datat i signat, al conjunt de textos a disposició de tothom. El que ha fet és un text lliure, ja és escriptor.
Podeu fer-hi un cop d'ull a: DE_LLECTORS_A_ESCRIPTORS / L'exposició oral, condicions generals.
- Els debats més socials i/o polítics o més impactants no són aconsellables en el marc de l'escola, i si es volgués fer un debat a l'escola s'hauria d'anar molt en compte i ser molt curós en la tria del tema, procurant que fos a l'abast dels infants i comprensible per als participants. El debat és una eina més adequada per a l'ESO que no pas per a la Primària.
Podeu fer-hi un cop d'ull a: EL_DEBAT

Cada curs

- Hi ha alguna altra activitat, com pot ser l'edició "anual" d'una petita revista de presentació acurada, amb els més grans (CS), com a signe de maduresa i de treball en equip, amb poemes, cançons, partitures, textos curts escrits amb pulcritud i, tot plegat, acompanyat de dibuixos i altres elements artístics fets pels alumnes.
Potser us pot servir de model: EL_LLIBRE_DE_LES_FLORS (Calaix de sastre).

No us estranyi que us atabaleu una mica amb tot el seguit de propostes que acabo de fer, perquè normalment calen unes tres hores de diàleg presencial per a fer-hi una repassada ràpida, de totes maneres, moltes activitats, les trobareu a la plana web. Parleu-ne entre tots plegats i aneu triant el que us sembli més adequat, però tingueu clar que el que decidiu ha d'anar d'acord amb els objectius que us hàgiu fixat, i que un sí, però no, no sol ser una bona solució.

L'ajuda, la cooperació i les correccions

En moltes situacions i activitats, després d'una indicació/recordatori oral sobre la necessitat d'esmenar alguns aspectes del text no cal esperar que tot depengui dels coneixements i habilitats d'aquell alumne, sinó que tenint en compte que es troba dintre d'un grup de companys, el més natural és que després d'espavilar-se individualment, si no ho acaba de veure clar, ho pregunti a un company (o a uns quants) i, si li sembla, ho provi amb un tractament de textos, i un cop fetes les esmenes corresponents, ho torni a presentar al mestre que, si molt convé, li tornarà a recordar oralment algun aspecte del text, o bé li farà una proposta de com ho hauria fet ell, o ho donarà per ben fet i per ben acabat (sempre que realment sigui així).

La pitjor eina per l'ortografia

Recordem que una de les eines d'aprenentatge més sòlides és l'intercanvi de coneixements entre la mainada, i **una de les eines pitjors per l'ortografia, sigui el nivell que sigui, és la de donar per ben fet allò que no ho està**. La mainada ho memoritza d'aquella manera, amb aquell dibuix, perquè el mestre li ha dit: "que estava bé". Un cop gravada una representació escrita, hem de tenir clar que no hi ha esmena possible, que no és possible canviar aquell "està bé", per molt que s'hi esforci l'alumne i d'altres mestres, ell ja ho té gravat. Les frases: "Ja està bé" (no certa) i "Ja n'aprendran més endavant" han ajudat a crear fornades de mainada amb manca d'atenció, de comprensió lectora i, moltes vegades, disortogràfica.

L'autocorrecció

L'autocorrecció, si la volem eficient (com eina d'aprenentatge), fins que la mainada no és molt conscient de les qualitats de l'escriptura, o sia, fins que no la comença a dominar amb una certa seguretat i reflexió, és un contrasentit, per tant, em sembla (podria equivocar-me) que per a la majoria de la mainada, l'autocorrecció, començaria cap a finals del CM o començaments del CS. Encara que tot depèn de cada alumne i de les seves capacitats.

Sense model, fins cap a cinquè, és molt difícil l'autocorrecció (encara que cada mainada és un món, quan no en són dos). Als nivells anteriors a cinquè, aniria bé que hi hagués un model de referència, i si hi ha model, primer de tot cal mirar el model,

després demanar ajuda a algun company que li ho repassi i, després, si encara continuen els dubtes, un tractament de textos, un diccionari i, finalment, el mestre. La mainada s'ha de responsabilitzar d'allò que fa, i aprendre a cercar ajuda i a donar-ne.

Mainada amb algunes dificultats per a l'autocorrecció

Hi ha mainada que té serioses dificultats per a l'autocorrecció, ja sia per l'edat (no cal insistir-hi, només ens cal deixar passar una mica de temps), ja sia per les seves característiques personals. Hem de tenir en compte que per alguns infants, quan parlem d'escrits tipus dictat o en d'altres situacions de transcripció (el model encara és a la pissarra), encara que ens pugui semblar estrany, és molt difícil que l'autocorrecció sigui efectiva perquè demana un nivell d'allunyament del que un ha fet que, per a molta mainada i per a molts adults, no és possible portar-lo a la pràctica (les badades no es veuen), i encara més si es tenen dificultats d'atenció (encara que siguin lleus) i, amb aquestes dificultats, a les classes, hi ha un bon grapat de mainada.

Una proposta per a tothom: l'intercanvi de les llibretes

Si en alguns casos i situacions l'autocorrecció pot presentar algunes dificultats, i fins i tot si no en presenta, **l'intercanvi de les llibretes és una activitat del tot recomanable**. La capacitat d'atenció és diferent, és molt més gran, perquè encara que l'escrit sigui el mateix el dibuix de les lletres és diferent (les ha fet una altra persona) i demana una certa atenció i tensió per a poder-les interpretar, i sempre és un petit repte fer de jutge/àrbitre del que ha fet un altre. Entre alumnes, hauríem de procurar que no es corregissin les possibles errades, sinó que només se senyalesin amb llapis. No és segur que allò senyalat sigui realment una errada, per això, només, s'ha de senyalar amb llapis, així es pot esborrar.

Quan se li torna a l'autor, aquest, té interès a comprovar que la correcció ha estat feta adequadament i que no hi ha equivocacions, la qual cosa fa que torni a repassar el text i comprovi si les possibles indicacions de correcció van d'acord amb el que està escrit a la pissarra (tots plegats estan treballant la capacitat d'atenció i la de memòria visual).

Als alumnes molts dotats per al llenguatge, i la majoria dels del CS, ja podem començar a demanar-los que facin servir usualment l'autocorrecció, fins i tot, sense model, però fent servir les mateixes eines que feien servir fins aquell moment, però amb un ordre més individual: tractament de textos, diccionari, companys i, finalment, si cal, el docent.

Demanar la raó, el motiu.

El fet de preguntar-se per què una cosa va escrita així o aixà, és una bona manera d'anar agafant consciència que hi ha un ordre intern que fa que les coses flueixin

raonablement, fins i tot quan sembla que estan fora d'aquest ordre, com són les excepcions.

Com exemple d'ordre intern, recordeu que el 87% de les paraules dites femenines acaben igual que el seu article, i que és l'article el que determina el gènere i, per tant, seria lògic demanar:

- Per què una paraula acaba en "a" o en "es"?
- O si és masculina o femenina, i per què?(relació amb l'article).
- O singular o plural, i per què?(relació amb l'article)
- O si va accentuada i per què?(relació amb la vocal tònica o amb l'àtona).
- I com és l'accent, i per què és obert o tancat?(relació amb l'obertura de la boca, no cal saber-se les normes d'accentuació, això ja arribarà).
- O confegir paraules i frases amb síl·labes, a partir de noms, ...
- O fer paraules d'una mateixa família.
- O desengrunar paraules.
- ...

però les preguntes de llengua també es poden referir a d'altres qüestions, també podem preguntar:

- Per què s'ha fet una suma i no pas ...? (comprensió)
- O per què s'ha fet una divisió i no ...? (comprensió. Recordeu "Un polsim ...")
- O què significa televisió, o quilòmetre,...? (història de la llengua i creació de noves paraules)
- O per què li serveix, a un arbre, que li caiguin les fulles? (reflexió i vocabulari).
- O per què la neu cau a poc a poc, ...? (reflexió i vocabulari)
- ...

I sense patir gens ni mica per la teòrica dificultat dels mots i de les expressions, podríem seguir fent preguntes des d'Infantil fins a sisè i ells, de mica en mica, amb l'ajuda dels companys, de la informació que poguessin cercar i dels mestres, anirien aprenent a raonar les seves decisions i augmentant els seus coneixements perquè, de fet, anirien ampliant i farcint la seva motxilla personal de català oral. Moltes vegades és més important trobar les preguntes precises que els encuriöseixin que no pas moltes explicacions.

Cloenda: Per a tots dos cicles

Segur que encara hi afegireu més possibilitats de treball, però si ho feu, tingueu en compte que totes les activitats han de ser senzilles i fàcils de fer, perquè les ha de poder fer tothom, amb ajuda o sense, i no vulgueu que siguin perfectes, perquè la perfecció és l'immobilisme.

Si voleu que TOTA la mainada domini la llengua, com a mínim, cal que tothom tingui ben clar que:

- **Tot és llengua, i cal que “tothom” treballi la seva àrea des de la reflexió i l’anàlisi.**
- **Que es potenciï la responsabilitat individual i el treball en petit grup.**
- **Que es procuri, sigui l’àrea que sigui, que la mainada exposi, sempre, oralment els seus pensaments i coneixements de forma acurada, si cal amb l’ajuda del mestre.**
- **Que se’ls acostumi a resumir amb frases i paraules clau-recordatori, i a fer guions.**
- **Que tots els escrits, personals o públics (siguin de l’àrea que siguin), tinguin una presentació socialment adequada.**

F. Ponsatí i Terradas

Catalunya, estiu de 2021.

PS: I sobre les matemàtiques, i la poesia?

Potser a algú li pot semblar que no hi ha un apartat específic que faci referència al raonament matemàtic i la seva relació amb la operacions, és cert, però aquesta mancança només és aparent.

Quants vegades, a classe, quan hem plantejat una qüestió matemàtica (problema) la nostra impressió és que no l’han llegit bé, o que no comprenen el que hi posa, o que no saben situar de forma ordenada les passes necessàries per a la resolució, o tot alhora? Doncs bé, no us sembla que la majoria d’aquestes apreciacions desapareixerien si la mainada disposés d’un gran domini de la comprensió lectora i, per tant, de la seqüenciació dels fets?

Evidentment caldria que, abans, se’ls hagués fet veure la relació que hi ha entre el que es diu que va passant a la situació/problema (el que s’hi explica que és llengua oral) i les diferents operacions matemàtiques que ho concretaran operativament; perquè és evident que, si abans de plantejar-los cap situació/problema, no han treballat la relació de la llengua amb les operacions, tots plegats estarem perdent, força, el temps.

La proposta: “UN POLSIM DE MATEMÀTIQUES” està orientada, molt específicament, a aprendre a relacionar la llengua amb les operacions matemàtiques bàsiques.

Específicament per al CM i el CS tindriem “SITUACIONS I PROBLEMES”. De totes maneres, abans d’entrar-hi, no seria sobrer fer una repassada a la proposta anterior, encara que s’hagi d’adaptar a la major capacitat de comprensió de la mainada, així es podria refermar i consolidar el raonament que lliga l’oralitat amb les operacions. Aniríem una mica més a poc a poc, però ningú hi perdria el temps, sobretot si fem que

la mainada s'ajudi i sempre, anar una mica més a poc a poc, serà millor que no pas deixar sense entendre-hi gairebé res a un bon piló de mainada.

És evident que sense una bona motxilla de català oral i sense relacionar-la prèviament amb les diferents operacions aritmètiques, no hi ha cap mena de possibilitat d'aplicar el raonament matemàtic a la resolució de situacions/problemes.

Reflexions sobre la correcció al CM

Si un dels objectius és que la mainada sigui autònoma, és evident que els hem de posar en situacions en les quals puguin practicar-la, desenvolupar-la i millorar-la, i la reflexió sobre la feina feta, sobretot si és escrita, és una bona eina.

Al CI, i a començaments del CM, cal fer les coses amb una certa tranquil·litat i procurant que tots els textos que treballin la mainada, encara que siguin de collita pròpia, siguin curts d'una o de dues ratlles. Frases curtes i, si pot ser, ben construïdes. No cal voler posar el carro davant dels bous, no cal voler anar de pressa, la pressa sempre és una mala consellera, però, en aquest cas, encara més.

Als escrits d'iniciativa privada si són frases d'una o dues ratlles, sobretot si són mainada de fins tercer, cal demanar-los si ja han fet la roda prèvia de suport (companys, tractament de textos, ...) abans de portar-los al mestre, i si quan ens arriben encara hi ha alguna badada, és molt millor no marcar-hi res i tornar-los-ho a escriure a sota dient-los: "Jo ho hauria fet així", la immensa majoria ho corregirà.

Si l'escrit fos més llarg d'una o dues ratlles, independentment del cicle (CI, CM o CS), primer de tot caldria demanar-los si ja han fet la roda de suport, si no l'han fet que la facin, després, si encara hi ha dubtes que els comprovi/n en un tractament de textos i, finalment, que el portin.

A partir del Cicle Mitjà, si encara hi ha alguna badada, se'ls podria remarcar amb llapis, sense corregir-los res, i que tornin a fer la roda (companys, tractament de textos, ...), si al final encara els calgués alguna correcció, es podria escriure amb llapis a sota, i explicar-los perquè va d'aquella manera i que ho corregeixin ells. No patiu per les explicacions, solen entendre i recordar, molt millor, el que els hem raonat que no pas el que només els hem senyalat.

Des del CM en endavant, se suposa que no cal recordar que algunes activitats que fan que la mainada visqui intensament la pràctica lingüística és la dels dictats fets per companys, i totes aquelles altres en les que ells hi han de participar de forma activa i tenen relació amb l'exposició oral.

És autocorrecció?

Quan un alumne ens presenta un text, o nosaltres hi fem un cop d'ull, inconscientment, els ulls se'ns en van cap aquelles paraules que no estan ben escrites, i la mà, d'una manera quasi bé automàtica, tendeix a fer-hi un senyal, doncs bé, tinguem clar que això no té res a veure amb l'autocorrecció, segurament el que li hauríem de fer veure és que hi ha una o algunes paraules que no acaben d'estar del tot fines, o potser és alguna expressió. No cal que li fem cap senyal perquè ja li hem dit que li aniria bé que s'hi fixés una mica més i li hem fet algunes reflexions/orientacions orals.

Si l'adult li senyala on hi ha la badada o badades (focalitza l'atenció, però no hi ha gaire reflexió i, per tant, poc recordatori), en tot cas, l'alumne el que fa és procurar esmenar una badada seva, molt concreta, la que li ha senyalat el mestre, però no és pas que hagi estat ell qui, reflexionant-hi, d'una manera o una altra, se n'hagi adonat i ho hagi canviat o retocat, que aleshores sí que seria autocorrecció.

L'esmena d'una badada senyalada per un adult no és autocorrecció, perquè hi hagi autocorrecció, com la mateixa paraula indica, cal que sigui l'alumne qui se n'adoni d'on hi ha la badada i sigui ell qui ho canviï. La qual cosa no està renyida amb el recordatori dels coneixements ja treballats, que no deixa de ser una reflexió i una ajuda lligada directament al text presentat per l'alumne.

La coordinació motora i el moviment

Se suposa que des de ben petits s'ha estat treballant la coordinació manual, fins arribar a la psicomotricitat fina, i que s'ha procurat combinar les cançons amb el moviment, i que a les estones d'Educació Física també s'ha fet servir la música per ajudar-los en la coordinació motora, però quan arribem als cicles Mitjà i superior apareix un element que fins aleshores era gairebé desconegut: la vergonya.

Com ja ho han demostrat fins ara, les àrees d'Educació Física i de Música són ideals per ajudar-los a anar controlant el propi cos i anar superant, amb tranquil·litat, els nous reptes personals, i ara, als cicles Mitjà i Superior, els ajudarem molt si tenim en compte les seves necessitats i ho fem en grup i no pas de forma individual. La conjunció dels equips a l'Educació Física i la relació de la música i el ritme amb el moviment creen un ampli camp de col·laboració entre totes dues àrees.

És un camp en el que potser algun alumne que fins ara no destacava en gairebé res, potser, pot començar a destacar.

Com escola hem de procurar que tota la mainada, en algun moment del curs, pugui destacar, pugui sentir que allò ho sap fer i que ho sap fer bé, i des d'aquella finestra de confiança podem anar col·laborant amb ell per anar ampliant els marges del que ja domina i relacionar-ho amb altres aspectes i possibilitats. Senzillament que es vagi

adonant que sap fer moltes d'altres coses, i així vagi agafant confiança i ampliant el camp de les seves il·lusions i capacitats.

Felip Ponsatí i Terradas

Catalunya, estiu de 2021